

Received Date : July 2024

Revised Date : September 2024

Accepted Date : March 2025

विदेशया यात्रा, स्वदेशया लुमन्ति पर्यावरणया चिन्तन

रामेश्वर श्रेष्ठ

email : rameshwarjalanshrestha@gmail.com

Doi :

मूति

छगू थासं मेगु थासय् वनीगु ज्या यात्रा खः । यात्रा यानाः थःम्हं खंगु दृष्य, भोगय्याःगु अनुभव, अनुभूति संयोजन यानाः रागात्मक भाषां सृजना याइगु गद्य च्वसु नियात्रा साहित्य खः । प्रताप मल्लया प्रतापपुरया शिलालेखय् उल्लेख जूगु महामञ्जुश्रीया नेपाल यात्रा वर्णन नेपालभाषाया नियात्रा साहित्यया विजारोपण खः । धर्मलोक स्थविरया महाचीनयात्रा (ने.सं. १०७०) न्हापांगु नियात्रा साहित्य खः । जिगु विदेशया यात्रा स्वदेशया लुमन्तिइ पर्यावरणया चिन्तन नियात्रा सफू घनश्याम राजकर्णिकारया थीथी नियात्रा सफूती दुथ्याःगु १० पु नियात्रा छथाय् मुनाः नेपालभाषां अनुवाद यानातःगु खः । थ्व सफूती दुथ्याःगु पर्यावरणया अध्ययन थ्व च्वसुइ जूगु दु । थ्व सफूती प्रयाप्त पर्यावरणीय दृष्यया सरल चित्रण नापं मानव व प्रकृति दथुया अन्तरङ्ग सम्बन्धया चर्चा दु । थथे हे च्वमिया प्रकृतिमैत्री भावना, पर्यावरणीय सचेतना, प्रकृतिप्रति अटल अनुराग खनेदु । मानव सदां पर्यावरणमैत्री भावनां ओतप्रोत जुइमाः, प्रकृतिप्रति अनुराग सद्भाव तयाः सत्कर्मपाखे न्हेच्यूसु मानव जीवन सरल सहज सफल यापन जुइ धैगु हे नियात्राकारया सन्देश खः ।

मूखँवः जैविक विविधता, नियात्रा साहित्य, प्रकृतिमैत्री, पर्यावरणीय, विजारोपण,

१. म्हसीका

घनश्याम राजकर्णिकारया नेपाली भाषां च्वयातःगु थीथी सफूती दुथ्याःगु झिपु नियात्रा छथाय् मुंकाः नेपालभाषां अनुवाद यानातःगु सफू जिगु विदेशयात्रा स्वदेशया लुमन्ति खः । थ्व सफूया अनुवादक राजा शाक्य खः । घनश्याम राजकर्णिकारं नियात्रा च्वयगुली साधना याःगु ५० दँ दयधुंकल । वय्कलं देश प्रदेशको भ्रमण (२०४३) बौद्धयात्रा (२०६०) यात्रा अमेरिकाको माया नेपालको (२०६९) विदेशया यात्रा, स्वदेशया लुमन्ति (२०७३) यात्राको लहरीमा हिउँदै फूलकी रानी (२०७४) न्यागू सफू प्रकाशित जूगु दु ।

यात्रा संस्कृतया तत्सम खँवः खः । थ्व गति वा भाव थुइकीगु या धातुइ छुन् वा टाप लितँसा तनाः पिज्वःगु खँवः खः । छगू थासं मेगु थासय् वनीगु यात्रा खः । नियात्रा छुं नं थाय्या यात्रा लुमन्तियात विषयवस्तु दय्काः आत्मपरकढंग सृजना यानातःगु निबन्ध विधाया छताजि खः । नियात्राय् च्वमिं थःम्हं खंगु, थःम्हं भोगय्याःगु

च्वमि विद्यावारिधिया शोधार्थी खः।

न्हुगु थाय्या यात्रा वर्णन नापं थःगु अनुभूति व विचाः रागात्मक भाषां सविस्तार याइ । नेपाली साहित्यया भाषाविद् बालकृष्ण पाखरेलं तारानाथ शर्माया बेलायत तिर बरालिदा (२०२६) सफूया भूमिकाय् नियात्रा खँवः न्हापां छयःगु खः ।

नियात्रां साहित्यिक सवाः कायगु जक मखु थुकिं थाय्या संस्कृति, सभ्यता, रीतिरिवाज आदि नापं भौगोलिक, सामाजिक स्थिति कनी । थाय्यानापं स्वाःगु घटना, ज्या व जैविक सचेत चित्र पाठकया नुगलय् यचुक गियाबी (एटम २०४७, पौ.१३४) । नियात्राकार राजकर्णिकारया विदेशया यात्रा स्वदेशया लुमन्ति सफुती पेरिस, सोल, जर्मनी, हङकङ, जापान् ज्यूरिच, वेलायत, ड्युसलडर्फ, थाईल्याण्ड व कोलकत्ता आदि १० गू थाय्या वर्णन दु । पश्चिमय् नियात्रा लेखन प्रारम्भ निगूगु शदीया पाउसानियसया डिस्क्रिप्सन अफ ग्रीस नांया यात्रा वृत्तान्तयात नालातःगु दु । थुकी यात्रा लेखन दैनिकीया रुपय् न्हेब्वयातःगु दु (श्रेष्ठ, २०६९; पृ.१३) ।

आधुनिक नियात्रा साहित्यिक अभिरेखाङ्कन भोजाज एन अमेरिका (सन् १८२६) या सफूयात याःगु न्हापांगु नालातःगु दु । नेपाली भाषाया न्हापांगु सफू राजा गगनिराजको यात्रा (वेनामी १५५०) खः (त्रिपाठी २०७३; पौ. ५८) । सत्यमोहन जोशीया हाम्रो लोक साहित्य (२०१३) लैनसिह वाङ्दे लया युरोपको चिठ्ठी (२०१४) तारानाथ शर्माया बेलायततिर बरालिदा (२०२६) यात नेपाली भाषा साहित्यय् आधुनिक नियात्रा नालाः वयाच्चंगु दु ।

नेपालभाषाया मिथ बाखनय् महामञ्जुश्रीया नेपालयात्रा, बुगद्यः नेपालय् हःगु यात्राया प्रसङ्ग दु । लोकमे सिलुतीर्थ यात्राया मे व सितला माजुया मे दुने थीथी थाय्या वर्णन माःकथं जुगू न्हेथनेबह जू (मानन्धर, ११३३; पौ.१००) । नेपालभाषाया न्हापांगु यात्रा साहित्यया सफू जुजु प्रताप मल्लया 'तीर्थ जात्रा' नांगु अभिलेख तय्गु उद्देश्यं च्वगु खः (पन्त, २०६९; पौ.१) । घनश्याम राजकर्णिकारया विदेश यात्रा स्वदेशया लुमन्ति (ने. सं. ११३७) छगू उत्कृष्ट नियात्रा सफू खः । नियात्रा साहित्य सृजनात्मक गद्य लेखनया छगू महत्वपूर्ण भेद खः । थुकी सृजनशील यात्री यात्राया क्रमय् थःमहं खंगु, भोगय् याःगु विविध परिदृष्य घटना प्रसङ्ग एवं अनुभवया भावनायात निजात्मक रागनापं अङ्कित याइ । च्वमिं यात्राया इवलय् विविध भौगोलिक धरातलय् पलाः छिनाः अनया प्राकृतिक दृष्य, पर्यावरणया बांलाक वर्णन याःगु दु ।

२. सैद्धान्तिक अवधारणा

नियात्रा छगू स्वच्छन्द प्रकृतिया अनुभूति प्रधान व रसयुक्त सिर्जनात्मक गद्य लेखन जूगुलिं नियात्राय् प्रकृति, पर्यावरणया यथेष्ट सन्दर्भ दइ । विदेशया यात्रा स्वदेशया लुमन्ति नियात्राय् वःगु पर्यावरणं पर्यावरणयात नं समालोचना सिद्धान्त अनुसार व्याख्या विश्लेषण जुइ । पाश्चात्य जगतय् इकोक्रिटिसिज्मया रुपय् इकोलोजिकल क्रिटिसिज्म पर्यावरण व समालोचना निगू पदया संयोजन जूगु खः । सन् १९९६ स समालोचना खँवःया न्हापागु खँवः ईको 'पर्यावरण' व क्रिटिसिज्म 'समालोचना' स्वानाः मिसा समालोचक ग्लोटफेल्टी प्रचलनय् हःगु खः । पूर्वीय साहित्य वैदिक कालया यजुर्वेदय् “द्यौ अथवा दिव (सूर्य) शान्त जुइमा । आकाशया अवकाश प्राप्त स्थान शान्त जुइमाः । पृथ्वी शान्त जुइमा । समस्त जल (जीवनदायी रस) शान्त जुइमाः । समग्र वनस्पति जगत शान्त जुइमाः धैगु श्लोक दु (यजुर्वेद ३६/१७, ब्रह्म) ।

पर्यावरणीय समालोचनां साहित्ययात मानवं वाःचाय्कूगु खँया कोणं मखु, प्रकृतिं लेँकातःगु वया अस्तित्व संघर्षया कोणं विवेचना याइ । प्रकृतियात नं थःगु स्वार्थअनुरूप छेलेगु हिंसा खः । वया विचाः इच्छायात क्वतेलेगु व स्वतन्त्र अस्तित्व अधिकारयात अधीनस्थ याय्गु नं हिंसा खः (उप्रेती, २०६८; पौ. ३०९) । सकल प्राणीया जैविक विविधता व उमिगु थःया प्रयाप्ततां उमिगु मूल्य स्वाइ धैगु बोध जुइ । मनूतय्त मेपि प्राणीसरह जीवन हनेगु बाहेक भौतिक तथा जैविक विविधताया संसारय् हस्तक्षेप याय्गु व चीगु अधिकार दइमखु (सुवेदी, २०७३; पौ. १४७) ।

३. विश्लेषण

च्चमिं नियात्रा सृजना याइवले प्रकृतिया स्थिति, भौतिक वातावरणया पक्ष छु गथे प्रयोग जूगु दु ? साहित्य सृजनाय् प्रकृति अनुकूल, प्रतिकूल छु खः विचाः यानाः प्राणी, वनस्पति, उमिगु वासस्थान जल, वायु, तापमान, समग्रयात समुचित थाय् बी । मनूखं याःगु अन्ध प्रगति विवेकहिन उपभोगं थ्व भूमण्डल स्यंगु, विज्ञानया चरम दुरुपयोगं वातावरण ध्वस्त जूगु थ्व मनूया अर्कमण्यता कुलाबी । विदेश यात्रा स्वदेशया लुमन्ति नियात्रा सफुती नियात्राकारं पेरिस, हङ्कङ, सोल, ज्यूरिच, वेलायत, ड्यूसलडर्फ, थाईल्याण्ड, कोलकत्ता शहर व निगू देश जर्मनी, व जापान यानाः १०गु थाय्या वर्णन याःगु दु । वय्कलं यानादीगु पर्यावरण वर्णनयात थथे थीथी शीर्षक छुनाः विश्लेषण याःगु दु ।

३.१ पर्यावरणीय सचेतना व संरक्षण

भेरसाइ राजदरवार गुलि भव्य, वया जःखः थीथी क्यब अतिकं न्ह्यैपुसे व यैपुसे च्वं, लाय्कूया ल्यूने च्वंगु पाटि ट्रिआनोल ' नांया पेखें सिमां चाः हुइकातःगु गुँ थें खुल्ला थासय् प्राकृतिक सौन्दर्य विलिविलि जाःगु थीथीकथं बल्चानिसे इवाला, पुखू, ताल, दुम्बः ख्यः आदि दुगु स्वय्बले गाःथे खनेदूगु यैपुसेच्वंगु क्यब खः (राजकर्णिकार, ने.सं. ११३७, पृ.७) ।

नियात्राकारं पेरिस यात्राया इवल्य् भेरसाइ राजदरवारया भ्रमण याइ । व लाय्कू भव्य जूगु कला व कौशल जक मखु अनया वातावरणं गुहालि याःगु महसुस याइ । आधुनिक व विकसित शहर पेरिसया थाय् कृतिमता मदु । प्राकृतिक व ग्राम्य परिवेशया किचः लानाच्वंगु दु । अन दूगु इवाला, पुखू, ताल, दोम्बः आदि सुरक्षित व संरक्षण जूगु दु । अनया मनूतय्के पर्यावरणीय सचेतना दूगु अनुभूति याइ । मानव प्रकृति मैत्री जुयाः लय्तायाच्वंगु अवस्था न्हेब्वःगु दु । नियात्राकारं भेरसाइ दरवारया बनोट, भौगोलिक परिवेश न्हाइपुस्से च्वंगु लकशयात लिपिबद्ध याःगु दु ।

मूलाँ त्वःताः स्वंगू पेंगूति मिनेत गोरेटो लाँ जुयाः फलं दुहाँ वनाबलय् निखा स्वखा चिखागु बलचा खनेदत । अन छम्ह बाज्यःवंम्ह मिसा सुकू थानाच्वंगु निम्ह ल्यायम्हपिं सुया खिपः निलाच्वंगु, अले छम्ह दुगुचाया थें दाही दुम्ह बुढां धाःसा छुं ज्या मयासे पर्यटकतयसं फोटो काःवल्य् वास्यां न्हिलाः पोज बियाच्वंगु खना (राजकर्णिकार, ने.सं. ११३७, पृ.२१) ।

यात्राया इवल्य् नियात्राकार कोरियाली गांया जनजीवन लिक्क वनी । प्रकृति व मानवजीवन दुनेया दुस्वापु दूगु खनी । अन दूगु बल्चा, लँपु, गांया लकस, स्वच्छ व निर्मल, सुया खिपः निलाः सुकू थाइगु कुटिर उद्योगं प्रकृतिया छुं हे घाः मलाकुसे ज्या न्ह्यानाच्चंगु खनी । मनूत गरीव न्हिलाखाः वः । आर्थिक क्रियाकलाप याय्त पर्यावरण विनास याःगु मदु । गांया मनूतय्के वातावरणया चेतना दूगु अनुभव च्वमिं याःगु दु ।

‘सेक्रेट गार्डेन’ धाःसा धात्थे सुचुकातःगु बांलासेच्चंगु क्यव जुयाच्चन । थन उखेथुखे स्वानाच्चंगु न्ह्याइपुसेच्चंगु लँपु, उखेथुखे लानाच्चंगु चिचीग्वःगु शोभायमान देगः थें च्वंगु लुखा, भवन अले गनंगनं पलेस्वांपुखू थ्व सेक्रेट गार्डेनय् (राजकर्णिकार, ने.सं. ११३७, पृ. २७) ।

सोलसिटि चाःहिउवनी, वय्कलं सेक्रेट गार्डेनया निरीक्षण याइ । अनया प्रकृति संस्कृति व जीवनयात लुमंकाः थःगु नियात्राय् लिपिबद्ध याइ । थौकन्हय्या वायु प्रदुषण व ध्वनि विकराल समस्यां अधिकांश शहर मुक्त मजू । सोलया सिति स्वच्छ सफा, सेक्रेट गार्डेन तसकं न्ह्याइपु, मनयात शान्ति, आनन्द बीगु थाय् खः । मनूतसें याःगु पर्यावरणीय संरक्षणयात दुनुगलंनिसे सुभाय् बी ।

३.२ प्राणीमैत्री पर्यावरण

झपरटालय् याइगु १३गु किलोमिटर तःहाकःगु अजूचायापूगु सस्पेन्सन रेलयात्रा थःगुकथंया हे विशेषता दु । एकान्त अनुभव याय्त ब्लैकफरेष्टया थीथी चिचीधंगु स्वच्छ गां आनन्ददायक जक मखु कि स्वास्थ्यप्रद नं जू (राजकर्णिकार, ने.सं. ११३७, पृ. ५३) ।

नियात्राकार जर्मनीया हाइडलवर्ग शहरय् यात्रा यायां भुपलटायलं रेलयात्रा याइ । अनया भौगोलिक अवस्था, यातायातया सुविधा, स्वच्छ गां आनन्दबीगु लकसं नुगः साली । अन दूगु वनस्पती, स्वच्छ लःफय्, प्राणी व मानवयात जीवनबीगु शक्ति लःल्हाःगु अनुभव याइ । च्वमिं ब्लैकफरेष्ट नांया गां स्वास्थ्ययात ल्वः ताय्की । थ्व प्रकृतिया अनुपम उपहार खः धैगु ठहर याःगु दु । मनूतसें थःगु स्वार्थ पूवकेत प्रकृतियात वया स्वतन्त्रतां तापाक तइ । प्रकृतिं सदां जीव जगत्यात निस्वार्थ भावं गुहाली याःगु दु ।

अंग्रेजत न्हापांखुसी चीनय् वंबलय् संयोगवश उमिगु बाय् एवरडेनय् लात । अले अनया नस्वाःगु खुसिचाय् नं थ्यन । व खुसिया यचुगु लः खनाः उपिं तसकं प्रभावित जुल । अले खुसियात हेडकड धाःगु खःला । लिपा व थायया नां हे हङ्गकङ्ग जूवन (राजकर्णिकार, ने.सं. ११३७, पृ. ६२) ।

नियात्राकारं हङ्गकङ्ग यात्राया इवल्य् व थाय्या इतिहास प्वलाब्यूगु दु । पर्यावरणमैत्री चिन्तनया दृष्टिं भौतिक तथा जैविक सन्दर्भ यक्व शक्तिशाली जुइ । नेपाःया बागमती खुसिया नामं बागमती अञ्चल जूगु खः । च्वमिं पर्यावरणं जीव जगतयात गुलि मैत्रीभाव तयाः न्हयानाच्चनी धैगु खँ प्रष्ट याःगु दु । नापनापं प्राणीया उद्धारया आधार हङ्गकङ्ग खुसिचा नस्वाःगु यचुगु लः जुयाः न्हयानाच्चंगु दसु न्हेब्वःगु दु ।

३.३ प्रकृति विरुद्ध मनूया ज्यादति

थ्व, व हे खः गन हिरिसिमाय् कुर्कूगु अणुबम दक्के न्हापां जूवंगु खः अनंलि लिक्कसं लाःगु शान्तिया

लुमन्ति संग्राहलय दुने जिपि दुहाँ वना । अन ततःकूगू कोठाय् बम कुतुवने धुंकाःया कुचाकुचा जूगू सीपिनिगु म्हाया ततःपाःगु चित्रण व उगु इलय्या दुर्दसापूर्ण लकस (राजकर्णिकार, ने.सं. ११३७, पृ.८५) ।

थ्व यात्रा अशंय् नियात्राकार जापानया हिरोसिमाय चाःहिउवंबले शान्ति लुमन्ती संग्रहालय् खंगु किपाःया चित्रण याःगु दु । युद्ध विनाशं जीवन जगतय् तःधंगु संकट वइ । युद्धया इलय् कुर्कूगू बमं छखेर प्राणीया मृत्यु जूगू दु; मेखेर जमिन प्रकृतिया विनाश जूगू दर्दनाक अवस्था ।

नियात्राकारं युद्धं मानव प्रकृतियात विनाश याइ । प्रकृतियात जगेर्ना यानाः मानवीय सभ्यतायात म्वाकेमाःगु खँय् इनाप याःगु दु । पृथ्वी जीव जगत वनस्पतिया मंकाःछँ खः । प्रकृतिया सुव्यवस्थाअनुसार संसार न्ह्यानाच्चनी । थ्व व्यवस्थायात मनुखं अवाञ्छनीय क्रियाकलाप यातधासा वातावरणय् हिउपाः वयाः तःधंगु संकट वइ । पर्यावरण रक्षा याय्त मानव तत्पर जुइमाःगु गम्भीर सन्देश वःगु दु । विज्ञानया दुरुपयोग यानाः वातावरण ध्वस्त याय्गु थ्व मनूया अर्कमण्यताया दसु खः । थुज्वःगु कर्म सुख शान्तिया आशा याय् फैमखु ।

३.४ भौतिक व आत्मिक सुखया आधार

ज्यूरिच शहरया दथुइ च्वंगु नांजाःगु लः या लपुं (जलमार्ग) लिमातं थ्वया बांलाःयात दुगंछि यानाः व्यूगु जक मखु कि जिको सुख सुविधा व शान्ति नं बियाच्चंगु थें च्वन (राजकर्णिकार, ने.सं. ११३७, पृ-९८) ।

राजकर्णिकार यात्राया इवल्य् ज्यूरिच शहरय् अनया भौतिक विकास खनी । वय्कलं प्रकृति मानव सभ्यताया लागि वरदान सावित जूगू महसुस याइ । प्रकृति मानवया लागि भौतिक सुख व आर्थिक अवस्था नापं स्वापू दइ । आर्थिक लाभया वस्तु वा उपभोग्यवस्तु विज्ञान व प्रविधि प्रकृति हे उत्पादन याइ । ज्यूरिचया जलमार्ग स्थानीय मनूतय्त सुख सुविधा व्यूगु जक मखु आर्थिक उन्नति याय्त तिबः व्यूगु दु । व हे जलमार्गया यात्रा यानाः प्राकृतिक सौन्दर्य सवाः कयाः आत्मिक आनन्द काय्फुगु खँ न्हेथनातःगु दु ।

लण्डनबासीतयूगु निमित्त अबल्य् टेम्स खुसि हःपाः भलसा व बांलाःसू सौन्दर्यया मूलुखा हे खः । झिखुगूगु शताब्दीया एडमण्ड स्पेन्सरं धाःगु दु - “सुन्दरम्ह टेम्स न्ह्याना च्वँ, बुलुहं बुलुहं गबल्य् तक्क जिं थःगु मे हाले फइमखु” (राजकर्णिकार, ने.सं. ११३७, पृ.११६) ।

खुसि, जलराशी प्राकृतिया अमूल्य स्रोत खः । थ्व हे स्रोत साधनया प्रयोग यानाः मानवजातिं सुख व समृद्धि प्राप्त याइ । नियात्राकारं बेलायतया टेम्स खुसी यात्राया इवल्य् थ्व सत्य स्वीकार याःगु दु । नापनापं बेलायतया कवि एडमण्ड स्पेन्सरया प्रकृति सौन्दर्य चित्रण याःगु कविता न्हेथनातःगु दु । वस्तुतः मानव सभ्यता प्राचीन इलनिसें खुसिलिसे न्ह्याःगु इतिहासय् उल्लेख दुगु खँ दु । खुसी न्ह्याःगु लः न छखेर भौतिक विकास याय्त गुहालि याःगु दु; मेखेर खुसिया लः प्राणी व जीवयात अमृत सिद्ध जूगु दु ।

३.५ पोषणया भण्डारण प्रकृति

थः च्वनागु तांचा सुरू उखेपती हे न्हयाकायंकेगु ज्या तसकं न्ह्याइपुसे च्वन । थन हे तःग्वःगु ग्वल्लाःगु

कंया कं दुगु अय्क स्वय्वल्य सल्लामाय् सङ्गु सिं थें च्वंगु डरियन नांगु सिसाबुसा जिं जीवनय् न्हापां खना (राजकर्णिकार, ने.सं. ११३७, पृ.१४३) ।

प्राणी व जीवयात म्वाय्त स्वच्छ हावा, लः अन्न अनिवार्यरूपं माः । थ्व प्रकृतिं प्रदान याइ । यात्राया अंशय् च्वमिं थाइल्याण्डया जलयात्राय् डरियन नांगु सिसाबुसा खनी । थ्व फल तसकं साःगु व फ्लोटिङ्ग मार्केटतक जुङ्गु खः । प्राणी जीवया पोषणया भण्डारण प्रकृति खः व सत्ययात स्वीकार याःगु दु । प्रकृतिया गर्भय् दुने अपार वैभव दइ । थुलिमध्ये खाद्य पदार्थ नं खः । छखे पर्यावरणीय जीवनचक्र मेगुपाखे योजन चक्रया विशेषता नियात्राकारं सरल ढंग उल्लेख याःगु खनेदु ।

४. लिखँ :

पर्यावरण पाश्चात्य जगतय् सन् १९९६ लय् ग्लोटेल्टी न्हाकुगु खः । पूर्वीय जगतय् यजुर्वेदय् उल्लेख दु । प्रकृति अनुकुल वा जैविक विविधतायात ध्यानय् तयाः च्वय्गु साहित्य पर्यावरणी साहित्य खः । नियात्राकार घनश्याम राजकर्णिकारया विदेशया यात्रा स्वदेशया लुमन्ति नं सुन्दर प्रकृतिया चित्रण दु । नापनापं थःगु स्वार्थ सिद्ध याय्त मानवं प्रकृति स्रोत साधनयात प्रतिकुल याय्मज्यू धैगु स्पष्ट धापु दु । नियात्राकारं थः देशदेशावरया यात्राया इवल्य् प्राकृतिक स्रोत साधनयात संरक्षण यानाःतःगु व पर्यावरणीय चेतना मानव समुदाय्याके दुगु दसु बियाः सदां माःगु प्रकृतिप्रति अटल अनुराग तयाः न्हाय्माःगु सन्देश प्रकट याय्त सफल जूगु दु । विदेशया यात्रा स्वेदशया लुमन्ति नियात्रा साहित्यय् पर्यावरण विश्व जगतया सौन्दर्य खः । प्रकृतिं मानव जातियात पालन पोषण याःगु च्वमिं खंगु खँ न्हेथनातःगु दु ।

प्रकृति प्राणी व जगतया दथुइ अन्तरङ्ग स्वापुया च्वमिं बहस याःगु खनेदु । प्रकृति जमिनयात दोहन याःसा मानवजातियात हे अभिशाप जुइ । दसुया लागि जापानया हिरोसिमा युद्धया प्रभावं केकाल भवन दसु ब्यूगु दु । नियात्राकार घनश्याम राजकर्णिकार प्रकृति मतिनामि लेखक जक मखु; वयकः प्रकृति, पर्यावरणयात जगेर्ना यानाः जीव जगत सदां रक्षा याय्माः धैगु चेतना दुम्ह सर्जक खः । जिम्मेवार एवं प्रकृतिया चिन्तन मनन याइम्ह चेतनशिल च्वमि खः । वयकःया नियात्रा साहित्य पर्याप्त प्राकृतिक मैत्री, युद्ध विनासया प्रतिरोध पर्यावरणया जगेर्ना याय्माःगु चिन्तन स्पष्ट जूगु दु ।

पर्यावरणयात पूर्वीय संस्कृती ऋषिगणं पञ्चमहाभूत भाःपियाः शक्ति व उर्जा रुपान्तरण यानाः देवत्वकरण याःगु खनेदु । पाश्चात्य जगतय् प्रकृतियात भौतिकवादी दृष्टिकोणं स्वल । समाजशास्त्रीय आधारं प्राणीशास्त्र, वनस्पतिशास्त्र, भूगर्भशास्त्र व मौसम विज्ञान नापं तयाः व्यापकरूपं छलफल व बहस जूगु दु । नियात्राकार घनश्याम राजकर्णिकार विदेशया यात्रा स्वदेशया लुमन्ति नियात्रा सफुती पर्यावरणयात भौतिकरूपं स्वयं पर्यावरण केन्द्रीत जूगु दु । राजकर्णिकारया अभिमतकथं पृथ्वी मंकाःछें खः । थ्व मानव, मानवेत्तर सकल प्राणीया मंकाःछें जूगुलिं फुक्कसिया उत्तिकं हक दु । थ्व हे खँ केन्द्रय् तयाः मानवजातिं सदां पर्यावरण रक्षा याय्माःगु लिच्च पिहांवःगु दु ।

लिधंसा

- उप्रेती, सञ्जीव. (२०६८). *सिद्धान्तका कुरा*. बुक हल पब्लिकेसन प्रा.ल.
एटम, नेत्र. (२०४७). *सङ्क्षिप्त साहित्यिक शब्दकोष*. नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान.
पन्त, महेशराज. (२०६९). प्रताप मल्लको तीर्थयात्रा, *पूर्णिमा*, अंक १३७.
त्रिपाठी, गीता. (२०७३). *नेपाली नियात्रा सिद्धान्त र प्रयोग*. नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान.
मानन्धर, राजेन. (११३३). नेपालभाषाय् यात्रा साहित्यया थाय्, *नेपालभाषा*. नेपालभाषा केन्द्रीय विभाग.
माली, ईन्द्र. (ने.स. ११३२). भूमिका, *न्यामिसाया देसय्*. लिविच्चसा-दवू.
राजकर्णिकार, घनश्याम. (२०७३). *विदेशया यात्रा, स्वदेशया लुमन्ति*. पञ्चकुमारी प्रिन्टर्स सोलुसन.
सुवेदी, राजेन्द्र. (२०७३). *सांस्कृतिक अध्ययन र नेपाली साहित्य*. पाठ्य सामग्री प्रकाशन.
श्रेष्ठ, रामेश्वर. (२०६९). सिमानाका रङ्ग सिमानाका तरङ्ग नियात्राका विधातात्विक अध्ययन. एम. ए. शोधपत्र,
नेपालभाषा केन्द्रीय विभाग, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय, त्रिभुवन विश्वविद्यालय.